

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Kiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Divre ha-yamim 1

Shelomoh ben Yitshak

Fyorda, 581 [1820/1821]

כט

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9558

תרגום אשכנזי

דען גאָמט , דער הערר , מיין גאָמט איזט מיט דיר , ציהמ זיינע
האָנר ניכט פֿאָן דיר אַב , פֿערלעסט דורך ניכט ביו דוא דיא גאַנצע
אַרבייט צום דינסטע דעם טעמפעלס פֿאַללענדעסט .
[כא] ויהע! דאָ ויגד דיא איינמאהילונגען דער פֿריסטער אונד לויס
צו יעדעם דינסטע דעם הויזעו גאָמטעם ; דוא האַסט , אין דעם גאַנ-
צען געשעפֿטע , אַללע פֿרויוויליגען קינסטלער צו יעדעם דינסטע ,
אונד דיא פֿירסטען ויגד מיט דעם גאַנצען פֿאַלקע צו אַלל דייגען בע-
פֿעהלען בערייט .

כט [א] דער קעניג דויד שפראַך פֿערנער צו דער-גאַנצען פֿער-
זאַממלונג: "שלמה, מיין זאָהן, דען דער עוויגע ערוועהלטע,
איזט אַלליין, איין צאַרטער יינגלינג; אונד דיא אַרבייט איזט גראָס;
דען דער וואָהנויץ איזט ניכט פֿיר איינען מענשען, זאָנדערן פֿיר

גאָמט ב א ו ר

פֿן יפחד שלמה, כי יחדיוהו אויבוס מהגוים השוכנים סביבות ארץ ישראל, אשר כלתמו עס
אביו פעמים רבות, ויבטלוהו ממלכת בית ה', ולכן אמר לשלמה, לבטוח בה' אלהיו,
שלא יבוטל מבנין המקדש, רק יבליח במלכא ההיא עד כלותו אותה' (כא) והנה מחלקות
הכהנים וכו'. נראה, כי המלך דוד נתן עתה לשלמה בנו מגלת ספר, ועליה היו ראיות
כל מחלקות משרתי ה', הכהנים והלוים, כאשר סידר אותן המלך במנות האלהים, והבטיח
את שלמה בנו, כי יהיו כל הכהנים והלוים מוכנים לעבודת ה' נפקדות המלך, וכל חכס
בכל מלכא ידבנו לנו למלכת בנין המקדש, וכל השרים וכל העם ישמרו כל דבר המלך,
אשר יצוה אותם, ובלי ספק היה זה סנה לאסיפת ישראל, הנזכרת בפרשה הזאת, כי
דנה דוד להטיל חובה על כל ישראל ושריו, לעזור לשלמה לבנין בית המקדש, אשר צוה ה'
ועמך בכל מלאכה וכו'. על דרך: כל אשר נשאו לנו, לקרבה אל המלכא, לעשות
אותה (שמות ל"ב), פלומר עמך עשלים בכל מלכא, ובכל אשר יתדבנו לעשות אותה,
והשרים ורעם הם מוזמנים לכלל דברך. (רד"ק).

כט (א) שלמה בני אחד וכו'. ואפילו אם היו מאה, לא די לבנותו, ועוד שהוא
נער ורך. (רס"י) והנה לדעת הרב ז"ל יהיה שיעור המקרא, כי אמר
דוד: שלמה בני, אשר נחר בו אלהים, הוא אחד אחד, ולא יוכל לכלות לבדו את המלכא
הגדולה, לבנות בית המקדש לה' אלהים הגדול והנורא, אשר לא יכלכלוהו השמים ושמי
השמים, וגם הוא נער ורך, ולכן צריכים כל ישראל לעזור לבנין הגדול ההוא. ולדעת
אחרים כונת המאמר, שאמר דוד: שלמה בני אשר נחר בו אלהים בניחוד, הוא נער ורך,
ויתורגם בל"א (שלמה, מיין זאָהן, דען דער עוויגע אַלליין ערוועהלטע, איזט איין
צאַרטער יינגלינג,) ולא נראה כן, כימלת אחד. לא תורה בלשון עבר על ענין האמור,
והיה לו לאמור: בשלמה בני לבדו בחר אלהים, וגם מסדר הטעמים לא הסכים לפירוש
זה, כי הוא נקד מלת אחד בחביר, שהוא טעם מפסיק, והפרידה ממלת בחר, ולכן
תרגומתי כדעת רס"י ז"ל, אשר עמו הסכים רב יוסף, שתרגם: שלמה בני אחד נחר בו
אלהים, שלמה בני חד, ואתרעי ביה ה'. נער ורך. אמרו, כי בן שתים עשרה שנה היה
שלמה כשמלך, כי באותו פרק שכולד הוא מספר ענין אמנון ותמר (שמואל ב' פרשה י"ג),
ולומר (שם פסוק כ"ג): ויהי לשנתים ימים, ויהיו גחזים לאנשלוס, והרג אמנון, ונרס
לנשיר

דבר ימימים א כח כט קכה

כי יהוה אלהים עמך לא ירפך ולא יעזבך
עד לכלות כל מלאכת עבודת בית יהוה :

כא והנה מחלקות הכהנים והלוים לכל עבודת
בית האלהים ועמך בכר מלאכה לבר גדיב
בהכמה לכל עבודה והשרים וכל העם לכל
דברך :

כט א ויאמר דוד המלך לכל הקהל שלמה בני
יאהד בחרבו אלהים נער ורך והמלאכה
גדולה כי לא לאדם הבירה כי ליהוה אלהים :
רש"י נ ובכל

שתקיים מלכותך כמו (לעיל כ"ח) שהבטיח הקב"ה והכמותי מלכותו עד עולם
אם יחזק לעשות מוצתי וגו' : (כא) והנה מחלקות הכהנים והלוים לכל עבודת
בית האלהים ועמך בכל מלאכה . כלומר הכל ערכתי וסדרתי וזמנתי לך מחלקות
ופועלים ואין לך לעבד כי אם מיד לבנות הבית : והשרים . הממונים על הפועלים
ושוטריהם : וכל העם לכל דברך . לעשות צוויך :

כט (א) שלמה בני אחד וגו' . ואפילו אם היו מאה לא די לבנותו ועוד שהוא
נער ורך : והמלאכה גדולה . וא"ת תקטין הבית זה אי אפשר כי לא לאדם
הבירה

ב א ו ד

לגשור , והיה שם שלוש שנים (שם פסוק כ"ט ל"א) , הרי חמש שנים , ושם אבשלום לירושלים ,
והיה שם שנתים (שם י"ד כ"ח) , ומרד באביו ונכרע (פרשה ע"ו ופרשיות הבאות אחרי כן) ,
אחרי זה : ויהי רעב בימי דוד שלש שנים (שם כ"א א') , הרי עשר , ובשנה שאחריה מנה
דוד את ישראל (שם פרשה כ"ד) , וכתיב (שם פסוק ס') : וישטו בכל הארץ , ויבואו
מקכה

מכלל יופי מן קאפיטעל כח

כח (א) וגזבויו . כמו אוצרותיו והנפרד גנוך האוח הראשונה והשלישית
בפתח ובקבוץ ובכנוי חרגש האוח הרביעית קי"ז : השנימים חואר ושרשו
פנה והיו"ד והמ"ם אע"פ שהם לשון רבים אחר שהמלה בלשון יחיד עשו היו"ד
והמ"ם כמו שרש והכניסו עליה יו"ד מ"ם הרבים : (יט) המרכבה . פירוש
מרכבות היות הקדש כי כהם פני כרוב : (יע) בכחב' שם על הכתיבה עצמה :
עלי השכיל . פירוש הכל בכחב מיד ה' שהיתה והשכילני והכינני כל מלאכה
החבנית והוא פועל יוצא לשלישי : החבנית . כחברכי יונה מענין חבנית המשכן
או יהיה מענין בנין ממש :

דברי הימים א כט

ג ובכל כחי הכינותי לבית אלהי הוהב לזוהב
 והכסף לכסף והנחשת לנחשת הברזל לברזל
 והעצים לעצים אבני שהם ומלואים אבני פוך
 ורקמה וכל אבן יקרה ואבני שיש לרב : ג ועוד
 ברצותי בבית אלהי יש לי סגלה זהב וכסף נרותי
 לבית אלהי למעלה מכל הכינותי לבית הקדש :
 ד שלשת אלפים בכרי זהב מזהב אופיר ושבעת
 אלפים בכר כסף מזוקק לטוח קירות הבתים :
 ה לזהב לזהב ולכסף לכסף ולכל מלאכה ביד
 חרשים

רש"י

הצורה כי אם לה' אלהים הגדול והנורא אשר לא יכללוהו השמים ושמי השמים
 ואעפ"כ אל תזהל לבנות בית גדול כזה כי אני בכל כחי הכינותי לבית אלהים הזהב
 לזהב והכסף לכסף וגו' לפיכך חין לך טורח גדול כל כך : (ג) אבני שהם ומלואי.
 דוגמת המשכן אבני שהם ואבני וגו' (שמות כ"ט) : אבני פוך ורקמה וכל אבן יקרה.
 לתת בקירות הזהב ובכלי הכסף. ואבני שיש לעמודים ולשלחנות ולרצפה : (ג) ועוד
 צרעות צבית אלהי. פתרון מרוב רצון שרציתי צבית אלהי : יש לי סגולה. קצנתי
 לי קבוצת זהב וכסף כדפיר לפניו : (ד) מזוקק. לכן הרבה : לטוח קירות הבית.
 וחין חדם יכול לטוח שום דבר לא בכסף ולא בזהב כי אם שיהיה מזוקק : (ה) לזהב
 לזהב ולכסף לכסף ולכל מלאכה. ונתתיו ביד חרשים. אומנים וזהו אשר הכינותי
 לבית המקדש ואע"פ שקצנתי כל זאת ומי מכס שמתנדב למלאו ידו היו' לה' להציל
 זהב

ב א ו ר

מקנה תשעה חרשים, הרי אמת עשרה, ובשנת מותו, היא שנת ארבעים למלך דוד (למעלה
 מזה כ"ו ל"א), תיקן המשמרות, הרי שתיים עשרה (רד"ק). והנה שלמה היה נער ורך
 בשנים במלכו, וכן אמר הוה על ענמו : ואנכי נער וקטן (מלכים א' ג' ז"ן), אך כבר
 היה דחבעם בנו, אשר ילדה לו המלכה, נעמה העמונית, בן שנה (דברי הימים
 ב' ש' למ"ד, י"ג י"ג). הביירה. כמו (חסר א' ב') בשון הנירה. (ב) הוהב לזהב
 וכו'. כלומר, הכינותי הזהב למה שצריך זהב, וכסף למה שצריך כסף. (רד"ק).
 וסיעור המאמר, כאלו אמר : הוהב לכרי הזהב וגו', וכן תרגמתי אשכנזית. אבני שוהם
 ובגדואים. הנה בני אור רמב"ן זכ"ל לספר שמות (כ"ה ז"ן). אבני פוך וכו'. אבני
 פוך וכל אבן יקרה לקירות הבית, כמו שאמר בננין הבית (דברי הימים ב' ג' ו"ו) :
 ויבן את הבית אבן יקרה, לקירות הבית ולרצפה, והפוך הוא אפסר, שהוא אבני הכחול,
 או אבני יקרות, עינם כעין הכחול. (רד"ק). ופוך הוא באמת הכחול, שמתקטעות
 בו הכהנים בחרכות המזרח (מלכים ב' ט' למ"ד, י"מ י"ד למ"ד) ו תרגמתי המלה הזאת

ה ר ג ו ם א ש כ נ ז י   ק ב ו

"גאטמ , דען העררן . [ב] דארום בערײטעטע איך , נאך מײנעם
 פערמעגען , פיר דאן הױז מײנעם גאטטעם דאן גאלד צו דען גאלדנען
 גערעטהען , דאן זילבער צו דען זילבערנען , דאן קופפער צו דען
 קופפערנען , דאן אײזען צו דען אײזערנען , דאן האלץ צו דען העל
 צערנען , שוהם - אונד אײנצופאססענדע שטײנע , שמוק - אונד פאר
 צוביגע שטײנע , אללערלייא עדעלשטײנע אונד מארמאָר אין מענגע .
 [ג] אונד דא איך איבערדיס וואָהלגעפאללען אן דעם הױזע מײנעם
 גאטטעם האָבע , זאָ געבע איך נאָך , פֿאַי מײנעם אײגענטהומע ,
 אײנען שאַץ פֿאַן גאלד אונד זילבער פיר דאן הױז מײנעם גאטטעם
 אױסער אלל דעם , וואָס איך בערײטעטע פיר דאן הױז דעם הייליג
 טהומס : [ד] דרײא טױזענד ככרים גאלד פֿאַן אופירס גאלדע אונד
 זיבען טױזענד ככר געלײטערטעם זילבער , דיא ווענדע דער הױזער
 צו איבערציהען ; [ה] דאן גאלד צו דען גאלדנען גערעטהען , דאן
 זילבער צו דען זילבערנען , צו יעדער אַרבייט אין דער האַנד דער

קײנסטלער   ב א ו ר

פה לפי דעת רד"ק ז"ל, שהכרתי. ורב יוסף תרגם אבני פוך: אומרגוין, והוא האבן
 הטוב, הנקרא בלש"ע (ומאראגד). ורקמה. נראה, שכיוון הכתיבה נמלה הזאת
 על אנגוס טובות, המנוגדות בכמה נבועים, כנגדים מרוקמים, הנבועים נבועים
 טובים, וכן נראה דעת רב יוסף, שתרגם, וכורין, ועל פי זה תרגמתי. ואבני שיש.
 ואבני מרמוריה. (תרגום רב יוסף). והוא האבן הנקרא בלש"ע (מארמאָר).
 (ג) סגולה. אונד, כמו וכנולת מלכים (קהלת ז' ט') וכן תרגם רב יוסף מלות סגולה
 זהב וכסף: אונד דהנא וכספא. למעלה וגו'. על כל מה דאתקינית לבית קידשא.
 (תרגום רב יוסף). וכן תרגמתי אשכנזית. מכל הבינותי. מכל אשר הכינותי.
 (רד"ק). (ד) שלשה אלפים ככרי זהב וכו'. הזהב הנא מאופיר היה נחשנ בנימי
 קדם לזהב היותר טהור וטוב (איוב כ"ב כ"ד, כ"ח ט"ז, ישעיה י"ג י"ב), ונראה, כי
 מאה ואלף ככרים זהב, האמורים למעלה מזה (כ"ב י"ד), היו מזהב פחות ובלתי יקר
 כזהב, המוכר פה, וראה מה שכתנתי שם בניאורי. אופיר. ראה במבוא הספר. ושבעת
 אלפים ככר כסף טווקק לטיח קירות הבתים. והלא בזהב היו טוחים הקירות, שנאמר
 (מלכים א' ו"ז כ"ג): ואת כל הבית צפה זהב, ואיך אמר, כי הכסף הכין, לטוח
 את הקירות? נאמר, כילטות טעמו לשלש אלפים ככרי זהב, שזכר, ובדברי רבותינו
 ז"ל: לטוח קירות הבתים, וכי כסף היה? והלא זהב היה? אלא למה קורין אותו כסף,
 שהיה מכסף (מבייש) כל בעלי זהבים. (רד"ק). ויתכן, כי קירות המקדש היו מנופים
 זהב, אבל השכות הסמוכות למקדש, המדרים והעליות, שהיו על האולם, אשר היה
 גבוה מאה ועשרים אמה (דברי הימים ב' ג' ד'), והמדרים נבדלי בית המקדש וסביב
 למזרות בית האלהים היו מנופים כסף. (ה) לזהב לזהב וגו'. שיעור המאמר: הזהב
 לכלי הזהב והכסף לכלי הכסף. למלאות ירו היום לה'. דוגמת ומלאות יד אהרן ויד בניו
 (שמות כ"ט ט') ותרגומו: ותקריב קורבנא דאשרן. וקורבנא דננובי. (הש"י). וכעין
 זה

ה ר ג ו ם א ש כ נ ז י

קִנְסֵם טֹלְעָר . אֹנֵד וּוְעַר אִיזֵט נֹן וּוִילֵלִיג , זִינַע הַאָנֵד הַיִּטַע פִּיר דַען
" עוּוִיגַען צו פִּילֵלֵען (דַעם עוּוִיגַען גַעשַענַקַע צו בֵרִינַגַען) ? "
[ו] דַא בֵרֵאכְטַען פֵרִיוּוִילֵלִיגַע גַאכַען דִיא פֵאַמִילִיענֵהִיפֵטַעַר , דִיא
פִירֵסֵטַען דַעַר שְטַעמֵמַע יִשְרָאֵל'ס , דִיא אָבַעֵרֵסֵטַען אִיבַעַר טוּוִזַענַדַע
אֹנֵד הוֹנֵדֵרֵטַע אֹנֵד דִיא הַאָהַען שְטאַאַטְסֵבַעאַמֵטַען אִין גַעשַעפֵטַען דַעם
קַענִיגֵס . [ז] זִיא גַאכַען צוֹר אַרְבִּיִיט דַעם טַעמֵפַעלֵס גַאָלֵד פִּינַף טוּוִזַענַד
כְכָרִים אֹנֵד צַעֵהן טוּוִזַענַד דֵרֵאכְמַען , זִילְבַעַר צַעֵהן טוּוִזַענַד כְכָרִים ,
קוֹפֵפֵר אַכְטַצַעֵהן טוּוִזַענַד כְכָרִים אֹנֵד אִיזַען הוֹנֵדֵרֵטַע טוּוִזַענַד כְכָרִים .
[ח] וּוְאָ עֵדַעלֵשְטִינַע גַעפֹונֵדַען וּוּאֹרֵדַען , גַאב מַאָן זִיא אִין דַען שְאַץ
דַעם הוּוִזַעם גַאטְטַעם דוּרְךְ יַחִיאַל , דַען גֵרֵשׁוּנִי . [ט] דַאז פֵאַלֵק
פֵרִיִיעַטַע זִיך זִינַעם פֵרִיוּוִילֵלִיגַען גַעכַענַם , דַען זִיא בֵרֵאכְטַען , מִיט
גַאנְצַעם הַעֵרְצַען , פֵרִיוּוִילֵלִיגַע גַאכַען דַעם עוּוִיגַען ; אֹנֵד אִוִיךְ קַענִיג
דִוִיר פֵרִיִיעַטַע זִיך אֹונְגַעמִיין . [י] אֹונֵד דִוִיר לֵאכְטַע דַען עוּוִיגַען ,
פֵאַר דַען אִוִיגַען דַעַר גַאנְצַען פֵעֵרוּזאַמֵמֵלוֹנְגַ , אֹונֵד שְפֵרַאךְ : " גַעלֵאכְטַע

ב א ו ר

זִייעַטַע

זֵה תִרְגַמְתִּי אֲשַכְמַזִית , וְכֵן תִרְגַם רַב־יֹוסֵף : " לְקַרְבֵּא קוֹרְבַנֵא יִישׂא דִין , יִקְרִיב־קִרְסֵהּ . " י
(ו) וּוּחַנְדְכוּ שְרִי הַאֲבוּת וכו' . כֵל הַאֲנָשִים הַגְדוּלִים , אֲשֶר נֹכְרוּ לַמַעֲלָה מוֹה (פֵרֶשֶׁה
כ"ז) , כִתְבוּ בְנִדְבַת לְבַס מוֹתְנוֹת לְבִנְיָן נִית הַאֲלֵהִים . (ז) וּאֲדַרְכוּנִים , הַמֵלֶה הוֹאֵת
מִזְכָּאֵת גַם בְּטַפֵר עוֹרֵא (ח' כ"ז) , וּמֵלֵת דֵרְכְמוֹנִים , הַדוּמָה מֵאֹוד לְמֵלֶה הוֹאֵת , נִמְאֵת
בְּטַפֵר הַבּוֹכֵר (ב' ס"ט) וּבְטַפֵר נַחֲמִיָה (ז' ע"א ע"ב) , וּשְבַעִים הוֹקִים תִרְגַמוּ אֵת שְׁתֵי
הַמֵלוֹת הַאֲלֵה בְּתִרְגוּמָם הַיּוֹנִי בְּמֵלֵת (דֵרֵאכְטַעַם) , הַמּוֹרָה עַל מַטְעוֹת , הַנְקֵרָאוֹת
צֵלֵה"ע (דֵרֵאכְטַען) , וְכֵן תִרְגַמְתִּי , וּמַטְעַע הַנְקֵרָאוֹת (דֵרֵאכְמַע) הִיתָה דְבִיעִית
הַשְקֵל . (ח) אֲבָנִים . אֲנָשִים יִקְרוּת , כֵאֲשֶר תִרְגַם רַב־יֹוסֵף : מִרְגְלוֹיֵתֵא , וְכֵן תִרְגַמְתִּי
אֲשַכְמַזִית . נִהְנוּ לְאוֹצֵר בֵית ה' עַל יַד יַחִיאַל הַגֵרֵשׁוּנִי . יַחִיאַל וּבְנָיו הָיוּ שׁוֹמְרִים לְאוֹצֵרוֹת
בֵית ה' (לַמַעֲלָה מוֹה (כ"ו כ"א כ"ב) . (ט) וַיִּשְׁמַחוּ הָעַם עַל הַחֲנֻדְכָם וכו' . וּלַמַעֲלָה
(פֵסוּק וי"ו) לֹא הוֹכִיר הַכְּתוּב מֵאוּמָה מִנְדָבוֹת עַם יִשְרָאֵל , רַק נֹכְרוּ שְרִי יִשְרָאֵל הַמַתְכַדְבִים ,
וּחֵתְקֵן , כִי אֲסַפּוּ הַשְרִים אֵת נְדָבוֹת הָעַם , אֲשֶר הִיָה תַחַת פְּקוּדָתָם , וְנִתְנוּ אֵת כֵל הַנְדָבוֹת
לְאוֹצֵר הַמְקֵדָשׁ , וְהַכֵל הִיָה בְלֵב שֵלֵם וּבְשֵמַחַה גְדוּלָה . (י) אֱלֹהֵי יִשְרָאֵל אֲבִינוּ , אֲנִינוּ סַב
אֵל יִשְרָאֵל , וּזְכַר הֵנָּה יַעֲקֹב אֲנִינוּ עַל בְּנֵי הַבַּיִת , לְפִי שֵיעֲקֹב אֲנִינוּ אֲמַר תַחֲלֵה לְבָנוֹת בֵית
אֱלֹהִים , כַעַס סַכְתוּב (רֵאשִית כ"ח כ"ב) : וְהֵאֵבֵן הוֹאֵת אֲשֶר שְׁמִתִי מוֹעֲבָה , יֵהִיָה בֵית
אֱלֹהִים , וּבְצֵרֵאשִית רַבָּה מִפֵרַשׁ , כִי עַל אֵס הַנְדָבָה , אֲשֶר הַתְכַדְבוּ , וְכָרוּ יִשְרָאֵל אֲבִיהֵם ,
שְהוּא הִיָה תַחֲלָה לְנוֹדְרִים , שְכַאֲמֹר (רֵאשִית אֵס פֵסוּק כ') : וַיִּדַר יַעֲקֹב כַדָר לְאֲמוֹר , מֵהוּ
לְאֲמוֹר ? לְאֲמוֹרֵלְדוֹרוֹת , שִיהִיוּ נוֹדְרִים נַעַת צֵרַתָם , יַעֲקֹב פֵתַח בְּנְדָר תַחֲלָה , לְפִיכֵךְ כֵל
מִי־שְהוּא נוֹדֵר , לֹא יֵהֵא תוֹלָה אֵת הַכַדָר אֵלֵא נֹו , אֲמַר ר' אֲבָהוּ , כְּתִיב (תַחֲלוֹת קל"ב
ב') : אֲשֶר נִשְבַע לֵה' , כַדָר לְאֲבִיר יַעֲקֹב , לְאֲבִיר אֲבָרָהֵם , לְאֲבִיר יִצְחָק לֹא כַאֲמַר , אֵלֵא
לְאֲבִיר יַעֲקֹב , פֵלָה אֵת הַכַדָר בְּמִי שְפֵתָהּ צִי בְּתַחֲלָה , רַבִי הוֹנָא , בְּאֵס רַבִי אִידִי , אֲמַר :
כְּתִיב וַיִּשְׁמַחוּ הָעַם עַל הַחֲנֻדְכָם וכו' , וַיִּבְרַךְ דִוִיר אֵת ה' וכו' , בְּרוּךְ אַתָּה ה' , אֱלֹהֵי יִשְרָאֵל
אֲבִינוּ

חֲרָשִׁים וּמִי מִתְנַדָּב לְמַלְאוֹת יְדוֹ הַיּוֹם לַיהוָה :
 וַיִּתְנַדְּבוּ שָׂרֵי הָאָבוֹת וְשָׂרֵי שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׂרֵי
 הָאֱלֹפִים וְהַמְּאוֹת וְלְשָׂרֵי מְלֹאכֶת הַמֶּלֶךְ : וַיִּתְּנוּ
 לְעִבּוֹדֵת בֵּית הָאֱלֹהִים זָהָב בְּכָרִים חֲמִשָּׁת אֲלָפִים
 וְאֶדְרֵכְנִים רַבּוֹ וְכֶסֶף בְּכָרִים עֶשְׂרֵת אֲלָפִים וּנְחֹשֶׁת
 רַבּוֹ וּשְׁמוֹנֶת אֲלָפִים בְּכָרִים וּבְרוֹז מֵאָה אֶלֶף
 בְּכָרִים : וַהֲנַמְצָא אֹתוֹ אֲבָנִים נְתָנוּ לְאוֹצֵר בֵּית
 יְהוָה עַל יַד יְחִיאֵל הַגֵּרֶשְׁנִי : וַיִּשְׁמְחוּ הָעָם עַל
 הַתְּנַדָּבָם כִּי בָּלַב שָׁלֵם הַתְּנַדְּבוּ לַיהוָה וְגַם דָּוִד
 הַמֶּלֶךְ שָׂמַח שִׂמְחָה גְדוֹלָה : וַיְבָרֶךְ דָּוִד אֶת
 יְהוָה לְעֵינָיו כָּל הַקֶּהֱל וַיֹּאמֶר דָּוִד בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה

ר ש"י אלהי

זכב וכסף וכל דבר לבנין דוגמו' כל נדיב לבו הביאו חח וגזס (שמו' ל"ה) : ולמלאות
 דוגמת ומלאות יד אהרן ויד בניו (שס כ"ט) ותרגומו ותקריב קרבן דאשרן : (ו)
 ויתנדבו שרי האבות וגו' . אותם שכתב למעלה על שבט ישראל וגו' וכתוב קלמעלה
 (כ"ו) ובני ישראל למספר' ראשי האבות וגו' : ולשרי מלאכת המלך . וגם שרי עבודת
 אדמת המלך ועל שבכרמי המלך וגו' כדלניל : (ז) ואדרכני' רבו . קנו"ש בלע"ז :
 (ח) נתנו לאוצר בית ה' על יד יחיאל הגרשני . שהיה נגיד על האוצרות כדלעיל
 (כ"ו) בני יחיאל זיתם ויואל אחיו על אצרות בית ה' : (ט) כי בלב שלם . בלב אחד
 נתנו ברגון נפשם ולא בשני לבבות שיש אדם שנותן בעל כרחו ולא בנפש חפיה אף
 שמתבייש מאחרי' והוא נקרא שני לבבות אבלו ברגון נפשם נתנו כולם : וגם דוד
 המלך שמה שמה גדולה . ושלא תאמר כהם ולא יותר מכולם לכך אמר וגם דוד
 המלך שמה וגו' יותר מכולם כי הוא היה בעל המעשה דוגמת (שופטים ה') הרים
 כזלו מפני ה' זה סיני יותר מכולם מפני אשר ירד עליו ה' באש (שמות י"ט) : (י)
 ויברך דוד את העם לעיני כל הקה' . שהקהיל כדאמו לעיל (כ"ח) ויקהל דוד ויברכ'
 על התנדבם : ויאמר דוד ברוך אתה ה' אלהי ישראל אבינו . לפיכך הזכיר ישראל
 יותר מנחברה' וינחק לפי כי יעקב גם הוא נדר דכתי' וידר יעקב נדר (ראשי' כ"ח) :
 ישראל אבינו . ישראל סבא וגם בבראשי' רבה מפורש כך נדרתי אני דוד ועמי כוונ
 ישראל סבא וכל הנודר נריך להזכיר בנדרו ישראל וכן אשר נדר לאביר יעקב (תילים
 ל"ג) : מעולם ועד עולם . אמר דוד גר אחד היה יתרו בין שש נחוצות חלף ואמר ברוך

ה'

אלהי ישראל אבינו מעולם ועד עולם: יא לך יהוה
הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל
בשמים ובארץ לך יהוה הממלכה והמתנשא לכל
לראש: יב והעשר והכבוד מלפניך ואתה מושל
בכל וכידך כח וגבורה וכידך לגדל ולחזק לכל:
יג ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם
תפארתך: יד וכי מי אני וכי עמי כי געזר כח

להתגדב ר ש י

ה' אשר הציל אתכם גנאי גדול הוא זה לכל ישראל ואני הרני מוסיף לברך את הקב"ה
יותר ויתרו: (יא) לך ה' הגדולה. נתן שנה להקב"ה שנתן לו כל כך כח לקצוץ מומין
כזה לצנין בית המקדש דכתיב (לעיל י"ז) הוא יצנה בית וסוף ליה ה' בעבור עבדך
וצך לצד עשיתי את כל הגדולה וגם לשון גדולה נופל על צנין בית המקדש כדכתיב
(לעיל כ"ג) והצית לצנות לה' להגדיל למעלה: לך ה' הגדולה. הף על פי שקצנתי
כל המומין הזה לצנין בית המקדש שנקרא גדולה אתה נתת לי כל הגדולה הזאת:
והגבורה. שנתת לי גבורה להלחם עם שנאי ישראל ולצו שלל לפניו לצנות הבית
כדלעיל אחר שנלחם עם כל אויביו ונלחם כתיב (לעיל י"ח) גם אותם הקדיש המלך
דוד וגו': והתפארת. כל שנחות אלו שנחו על שנתן לו הקב"ה כח לקצוץ מומין
לצנות צ"ה שנקרא פאר דכתיב (ישעיה ט') לפאר מקום מקדשי וגם למעלה (כ"ג)
כתיב לשם ולתפארת: והנצח. שנתן לו הקב"ה נצחון לשלול שלל הגוים לצורך
הצנין: כי כל צמחים. לך הוא אפי' על מיה שעל השמים אתה מושל כל שכן על מיה
שצארך לפיכך אתה יכול ליתן גדולה למוי שאתה רוצה. וצארך אתנחתא ששם משתייר
הפסוק ויוסב למעלה היינו כדפירשתי: לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש.
פתרון מלך צמר ודש אם נתן לעצמו אחד שררה ומומשלה במלכות אחר השר הוא
עצמו בכל מקום שהוא אבל המלכות אינו של מלך ומוי שמומכות שלו אין העבד המושל
שלו אבל הקב"ה שלו הוא העבד הממונה למושלו וגם המלכות שלו אקטרי"א בלע"ז
ולפיכך כתיב לך ה' הממלכה והמתנשא עליה דאפילו ריש גרותא משמיה מנו ליה.
ועוד פירשו והמתנשא לכל לראש כשאנו סבורין שצננו לך כל הסודות ואין לך עוד
שנה אחר עדיין אינו כלום שהמשצ' עומד לראש השנחות וכן כשסי' דוד כל תושבותיו
בתילים הוא ונתחיל מזמור האחרון שירו לה' שיר חדש כלומר כל השנחות קדשים
הם כאלו לא שנחותו מעולם. כך פי' ליר' אעזר בר מאיר בר יצחק מואירלי"ג שכן
צחיגת ירוש' למוי כמדומה לי: (יג) והעושר והכבוד מלפניך. מידך הכבוד נופל על
העושר כדכתי' צו כסף צו זהב וגו' (נח' צ') וכמו ומואש' לאצינו עשה את כל הכבוד
הזה (ראשית ל"ה) כלומר כל העושר שסגלתי מואתך הוא כי אתה מושל בכל וכידך
כח וגבורה וגו': (יג) ועתה אלהינו מודים אנחנו לך. על שחלקת לנו מנוכך: (יד)

ה ר ג ו ם א ש כ נ נ ז י ק כ ח

" זייעסט דוא , עוויגער , גאָטט ישראל'ס , אונזערס פֿאַטערס , פֿאַן
 " עוויגקייט צו עוויגקייט ! [יא] דיין , עוויגער , איזט דיא גרעסע ,
 " דיא אַללגעוואַלט , דיא העררליכקייט , דער זיג אונד דיא מאַיעסטעט ,
 " דיין אַללעס אים היממעל אונד אויף ערדען ; דיין , עוויגער , איזט
 " דיא רעגירונג , דאָז ערהעבען איבער אַללעס צום אָבערהויפט .
 " [יב] רייכטהום אונד ווירדע געהט פֿאַן דיר אויז , דוא העררשעסט
 " איבער אַללעס ; אין דיינער האַנד איזט קראַפֿט אונד מאַכט , אין
 " דיינער האַנד איזט , אַללען וועזען גרעסע אונד שטערקע צו פֿערליי .
 " הען . [יג] זאָ דאָנקען וויר דיר , אונזער גאָטט , פרייזען דען נאָמען
 " דיינער העררליכקייט . [יד] אונד ווער בין דען איך , ווער איזט

ב א ו ר מיינ

אבינו, אלהי אברהם, אלהי יצחק לא נאמר, אלא אלהי ישראל, תלה הכרח בני שפתח
 זו תמלה. (רד"ק). והנה לדעת הרב ז"ל, אשר עמה הסכימו רבותינו ז"ל, מוסבת
 מלת אבינו בפסוק הזה על מלת ישראל, הקודמת לה, וכן כתב גם רש"י ז"ל, וגם
 דעת מסדר הטעמים כן, כי הוא חינוך מלת ישראל אל מלת אבינו נעם מונח, שהוא
 טעם מזרח, וכן תרגם רב יוסף: ,, אלהא דישראל אבנון, " ועל פי הדברים האלה
 תרגמתי אשכנזית. (יא) לך ה' הגדולה וכו'. כלומר כל הגדולה הזאת והגבורה,
 שהיתה לי, והנכח, שהיה לי על כל הגוים, והתפארת, שהיה לי הוד וכבוד עליהם, הכל
 הוא כמו שאמר (להלן פסוק י"ד): כי ממך הכל, ומידך נתכולך. (רד"ק). כי כל
 בשמים וגו'. כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה, כלומר אשר בשמים ובארץ לך ה' היא
 הממלכה, שאתה מולך ומושל בכל אשר בשמים ובארץ. (הכ"ל). והנה לדעתו ז"ל מקובר
 מאמר: כי כל בשמים ובארץ למאמר: לך ה' הממלכה, ואין פן דעת מסדר הטעמים,
 כי הוא הפסיק מלת ובארץ בטעם אחנח, שהוא המפסיק היותר גדול אחרי הסילוק,
 ולכן נראה כדעת ר"י ז"ל, כי מאמר: כי כל בשמים ובארץ מוסב על המאמר שלפניו,
 וכאשר מתורגם בל"א. והמחנשא לכל לראש. כלומר לכל הראשית והמלכית אתה הוא
 המתנשא על כלם, ולמ"ד לראש רוצה לומר לכל אשר ממונה לראש, ורבותינו פירשו (ברכות
 ס"ב ע"ב), כי כל המתנשא, להיות לראש, וכל שהוא ראש על כל דבר, אינו אלא ממך,
 כי אפילו ריש גרותא מן שמיא מוקמי. (רד"ק). ולפי פשט המקרא יהיה שיעור המאמר:
 לך ה' הממלכה וההתנשאות, להיות ראש לכל הברואה, וכן נראה ממלת לכל, כי היא
 מנוקדת בחולם הכ"ף, כמשפטה אם היא מופרדת מהמלה שאחריה, ומוטעמת בטעם פסיק,
 שהוא טעם טפסיק, אבל הוא מפסיק פחות מטעם טפחא, שנמלת והמתנשא אשר
 לפניה, וכן דעת ר' שלמה בן מלך, וכן מתורגם. ורב יוסף הרחיב את הפסוק הזה בתרגומו
 צדברייטעם, קרובים לדברי רבותינו ל (במקום הנזכר), וזה לשונו: ,, דילך ה' רבותא,
 ,, דבריתא עלמא בגבורתא רבתא, וגבורתא לחפיקתא אבהתא ממכרים בגבורן רבתן,
 ,, ואעברתנון ית ימא, ואתגליתא על טורא דסיני בשיבהורא (בזוהר ואור) עם כיתה
 ,, דמלאכי, למיתן תוריתא לעמך, ועבדתא נילחנין בעמלק ובסיחון ובעוג ובמלכי
 ,, כנענאי, ובזיו וקרד אקימתא שמשא בגנעון וסיהרא במישר אילון, עד לאיתפרעו עמא
 ,, בית ישראל מן סנחיהון, ארום כלהון עובדי ידך בשמיא ובארעא, ואת שליט עליהון,
 ,, ובסביל כל ייה בשמיא וכל מה די בארעא, דילך ה' מלכותא ברקיעא, ומתנטל על כולהון
 ,, מלאכי דבשמיא, ו על כל דמתמן לרישא בארעא. " (יד) וכי צי אני וגו'. שיעור

ה ר ג ו מ א ש כ נ ו י

מ מיינ פאלק , דאס וויר פערמעכטען , זאלכע פרייוויליגע געשענקע
צו ברינגען ? פאן דיר איזט יא אללעס , אויז דיינער האנד געבען
וויר דיר . [טו] וויר זינד יא פערמדלינגע פאר דיר , געדולרעטע
וויא אונזרע פעטער אללע ; דעם שאטטען גלייכען אונזרע טאגט אויף
ערדען , אונד קיינע האפפנונג ! - [טז] עוויגער , אונזער גאטמ !
אלל דיזע מענגע , דיא וויר בערייטעטען , דיר , דעם נאמען דיינער
הייליגקייט איין הויז צו בויען , איזט פאן דיינער האנד , אינד דיין
איזט אללעס . [יז] אונד איך ווייס , מיינ גאטמ , דאס דוא דאז
הערץ פריפסט , וואהלגעפאללען אן אויפריכטיגקייט האסט ; איך
בראכטע , מיט אויפריכטיגקייט מיינעם הערצענס , דיס אללעס פריי .
ווילליג דאר , אונד זעהע גון , דאס דיין פאלק , דאז היר זיך בע .
פינדעט , מיט פריידען דיר פרייוויליגע גאבען ברינגט .

[יח] עוויגער , גאטמ אברהם'ס , יצחק'ס אונד ישראל'ס , אונזרער
פעטער , ערהאלטע דיזעס עוויגליך בייא איהנען צור בילדונג דער

ב א ו ר

אינגערן

המאמר , שאמר דוד : מי אני : ומי עמי , שיש צרכנו להביא מתנות גדולות כאלה לבנין
הבית , ולתת אותם כנדבת לב ובכפף ספפה ? אין זה כי אם עזרת האלהים , אשר נתן לנו
עושר רב כזה , והטה את לבנו , להתנדב נדבות לבנין מקדשו , וכל זה הוא מתת אלהים
צמסדו , אשר נבר עלינו . (טו) כי גרים אנחנו וכו' . ואין לנו חלק ונחלה בארץ , ולא
אחזה , אלא לגור בה , דוגמה (ויקרא כ"ה כ"ג) : כי גרים ותושבים אתם עמדי ;
(ד"י) . וראה נביאור הסכס מהור"ר הירץ וויזל ז"ל במקום הנזכר . ותושבים ככל
אבותינו . גם אנוגוס אבותינו כלנו גרים ותושבים בעולם , לכתוב (תהלות פ"ט י"ב) :
לך שמים אף לך ארץ , תכל ומלוכה אתה יסדתם . (ד"י) . כצל ימינו על הארץ . הי
כטולא דעופא , דסרס נאזיר שמיא , הסדין יומא על ארעא . (תרגום רב יוסף) . וכן
אמרו במדרש (הביאור ד"י ז"ל בקהלת וי"ב) : שלמה אמר (במקום הנזכר) : מספר
ימי חיי הנלו , ויעשם כנל , סתם , ולא פירש , אס נל דקל , אס נל כותל , שהס קבועים ,
כבר פירשו דוד חביו (תהלות קמ"ד ד') : ימיו כנל עובר , זהו נלו של עוף הפורח .
ואין מקוה . ולית סיבור כבר נשא , דיימי עד עלמא . (תרגום רב יוסף) . וכן פירש
ד"ק ז"ל : , ואין מקוה , ואין אום מקוה לאדם , שיאריך בעולם , כי חרוזים הם ימינו .
וכיוונתי לזה בתרגומי האשכנזי בסיומן סתימת הכוונה (געדאנקענשטריך) . (טז) כל
ההמון הוה וגו' . רובה לומר , ריבוי הכסף והזהב ושאר דברים , וכן (תהלות ל"ז ט"ז)
מקוון רשעים רבים . (ד"ק) . היא . ביו"ד אשר ה"א , כן כתיב , והקרי : הוא ביו"ד
אשר ה"א , ומוסב על ההמון . (יז) כי אחה כוחן לבב וגו' . כלומר , אתה הוא בוסן ,
ורובה ביושר לבב , וידעת ביושר לבבי , כי ביושר לבבי התנדבתי , וכן עמד , אשר נמאז
פה , אתה ידעת את לבנס , אבל אני ראיתי , כי בשמחה התנדבתי לך , וכמדומה לי בלב
יושר התנדבו הס גם כן , וכמו שהיוס לבנס ישר , כן (ראה בפסוק הנח) שמרה זאת להס
לעולם , שיהיה יזכר מחשבתם ולבנס נכון אליך . (ד"ק) . (יח) שטרה זאת לעולם
וכו'

להתגדב בזאת כי ממך הכל ומידך נתנו לך: טובי גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל אבותינו בצר ימינו על הארץ ואין מקוה: ^{טו} יהוה אלהינו כל ההמון הוה אשר הכינונו לבנות לך בית לשם קדשך מידך היא ולך הכל: ^י וידעתי אלהי כי אתה בחן לבב ומישרים תרצה אני בישר לבבי התגדבתי כל אלה ועתה עמך הנמצאו פה ראיתי בשמחה להתגדב לך: ^{יח} יהוה אלהי אברהם יצחק וישראל אבותינו שמרה זאת לעולם ליצר

מחשבות ר ש י

וכי מי אני ונוי עמי כי נעצר כח להתנדב. שדחקנו עצמנו להתנדב כל כך בזאת הנדב ולא משלנו אלא ממוך הכל וחלקת לנו מעט: ומידך נתנו לך ומה שנתת לנו מידך נתנו לך מקנתנו. נ"ן דגושה במקו' נ"ן שניי' נתנו לך: (טו) כי גרים אנחנו לפניך. ואין לנו חלק ונחלה בארץ ולא אחזה אלא לגור בה דוגמא כי גרים ותושבים אתם עומדי (ויקרא א' כ"ה): ככל אבותינו. אדם שיש לו בנים ונחלות ומכר כל הנחלות ואם בנים בניו לגור בנחלתו נחלה לימים ושנים הם נקראים גרים ותושבים אבל אבותינו היו אורחים וכן אמר דוד אלו אין כן אלא גם אלו וגם אבותינו כולנו גרים ותושבים בעולם דכתיב לך שמים אף לך ארץ ותבל ומלואה אתה יסדתם (תילים פ"ט): ככל ימינו על הארץ. מפורש במדרש קהלת ולא ככל האילן ולא כעוף הפורח העושה כל לימים ושנים או לשעה אחת עושה כל אלא ככל כנפי הדבורה שיש לה כנפים ואין לה כל: ואין מקוה. אין מי שיש לו מקוה שלא ימות. (טז) אשר הכינונו. דוגמת אשר הביאנו. (יז) וידעת אלהי כי אתה בוחן לבב. אתה בוחן מי שיש לו שני לבבות אחד לטוב ואחד לרע: ומשרים תרצה. ולב טוב ויושר תרצה וכי אני יודע שביום לבב שישרתי לטוב לבבי ללב א' אתה הנדבתי את כל אה ומן עמך שהתנדבו פתרון בשלי אני בקי ויודע וצשל אחרים אינו יודע אלא מה שראיתי שבשנוחה התנדבו אני אומר: ועתה עמך הנמצאו פה ראיתי בשמחה להתנדב לך. כלומר ראיתי ששמחו בהתנדב ואיני יודע אם מרצון לבם היה כדכתיב וישמחו העם על התנדבם: הנמצאו פה. הנמצאים כאן הם הכתובים למעלה ויקהל דוד את כל שרי ישראל וגו' אבל עשירי ישראל כולם אשר בכל עיר ועיר לא נמצאו פה ועל כן רצונו של עולם נתמעטה הנדבה שאילו היו שאר כל ישראל כאן אז תתרצה הנדבה: (יח) שמרה זאת לעולם וזכור לנו זאת הנדבה למנוה רבה ולנרקה: ליצר מחשבות לבב עמך י יצר שני

ענקע
עבען
עשע
אויף
טאט!
ינער
דיין
דאז
איך
ריי.
בע.
רער
דער
זו
לכנין
תקלו
להים
ולא
די
ככל
(
הז
וכן
ספר
גים
דק
פירש
י.
כל
ט'
בו'
וסן
מכאן
בלב
להם
ולם

מחשבות לבב עמך והבין לבבם אליך: יט ולשלמה
בני הן לבב שלם לשמור מצותיך עדותיך והקיקך
ולעשות הכל ולבנות הבירה אשר הכינתי:
כו ויאמר דוד לכל הקהל ברכו נא את יהוה אלהיכם
ויברכו כל הקהל ליהוה אלהי אבותיהם ויקדו
וישתחו ליהוה ולמלך: כא ויזבחו ליהוה זבחים
ויעלו עלות ליהוה למחרת היום ההוא פרים אלה
אילים אלה כבשים אלה ונסכיהם וזבחים לרב
לכל ישראל: כב ויאכרו וישתו לפני יהוה ביום
ההוא בשמחה גדולה וימליכו שנית לשלמה בן

דוד ר ש י

לצבא ומהשבותם לטובה ומוסב הוא על כי אחת צוהו לצבא וגומר: והכן לצבא חליך.
שני לצבא שלם להיות לב אחד חליך וכן הפרש: (יט) ולשלמה בני חן לצבא שלם
להכין לבבו שלם עם חליו לשמור מצותיו וגו' וכן בקש שלמה יהי ה' אלהינו עמו
עד והיה לצבא שלם (מלכים א' ח'): ולצנות הצידה אשר הכינוהו חפרייטש' י' בלע"ז
ועשה לפי שהכינותי וזמנתי הכל לפיך נקל לשלמה לבנות ובלבד שתהא ירך צו:
(כ) ויאמר דוד לכל הקהל מוסב על ויקהל דוד את כל שרי וגומר: ברכו נא את
ה' אלהיכם. חלבי הצותיכם לה נאמר אלה אלהיכם דמשמע ולא אלהי הצותיכם
לכך נאמר ברכו את ה' אלהיכם והם אמרו אלהינו ואלהי אבותינו ולכך ויברכו כל
הקהל לה' אלהי הצותיכם ממות ריטי לשון ומוחמת קדושתו: (כא) למחרת היום
אותו היום של וועד זה שדבר דוד כל דבריו כי אותו היום לא היה להם פנאי כי כשהלכו
מן הוועד עסקו לקנות צהמות לנורך הקרבנות עד הלילה ולמחר ויזבחו לה' זבחים
וגומר: פרים אלה כבשים אלה ונסכיהם. דוגמה אלים חמשה עתודים חמשה
וגומר (מדבר ז') שיעור אחד לכולם: וזבחים לרב. כן דרך המקרא לדבר כשמדבר
בשנים ובשלשה דברים מניח הראשון עד לבסוף ומפרש האחרון מיד וכן ויזבח לבן
באהל יעקב עד ויזבח באהל רחל והלא כבר נאמר ויזבח לבן באהל יעקב הוא אהל
רחל (ראשית ל"א) אלה לא מנח הוא מוסב על האמהות האחרונות ושם מפרש
הראשון וינח מאהל לאה תחלה ויזבח באהל רחל מאהל לאה הלך אל אהל רחל לפי
שדברים אחרים נריך לומר על זה ורחל לקחה וגומר ושם חן נופל לומר ובאהל שתי
האמהות ולא מנח הכה נמי נריך לומר על הזבחים דברים אחרים: (כב) ויאכלו
וישתו ביום ההוא וגו' ואם היה חומר ויזבחו לה' זבחים היה מפסיק בין הזבחים

והעולות

איננו
עמפא
דאם
אלל
שטא
זאממכו
גאנצע
ניינטען
[כא]
דעם פא
ווידרעה
שפייען
אן דיוע
דאן צו
וכו.
וישח
הקודש
שניה
ואתו
שם ישרא
לעיטיס
נוכרה
לה' לגו
הפסוק
לעם
כ"ח
ולנדוק
במיי המל
מלכים א'
והעולות
וזבחים
חתן מש
כדכתיב

ה ר ג ו ם א ש כ נ ז י ק ל

איינערן געדאנקען דיינעם פאלקעם , אונד העבע איהר הערץ צו דיר
 עמפאר ! [יט] אונד מיינעם זאהנע שלמה פערליייע טוגענדזין ,
 דאס ער דיינע געבאטע , צייגניססע אונד געועצצע בעאבאכטע ,
 אללעס אויפיהרע , אונד דען וואהנויץ בויע , צו דעם איך דיא אנה ,
 שטאלטען טראף . [כ] אינד דויד שפראך צו דער גאנצען פער ,
 זאממרונג : " לאבעט נון דען עוויגען , איירען גאטט ! " אונד דיא
 גאנצע פערואממלונג לאבטע דען עוויגען , דען גאטט איהרער פעטער ,
 נייגטען איהר הויפט אונד ביקטען זיך פאר גאטט אינד דעם קעניגע .
 [כא] זיא שלאכטעמען דעם עוויגען אפפער , בראכטען אים מארגען
 דעם פאלגענדען טאגעס דעם עוויגען גאנצאפפער טויענד שטירע , טויענד
 ווידער , טויענד לעממער געכסט איהרען גיסאפפערן אונד פילע
 שפייעאפפער פיר גאנץ ישראל דאר . [כב] זיא אסען אונד טראנקען
 אן דיועם טאגע , פאר דעם עוויגען , אין גראסער פריידע , זעצטען
 דאן צווייטע טאהל שלמה , זאהן דויד'ס , צום קעניגע איין , זאלבטען

איהן ב א ו ר

וכו' . תרגומי אשכנזית על פי דעת רד"ק ז"ל , אשר הזכרתי בפסוק הקודם . (כב) ויאכלו
 וישחו לפני ה' ביום ההוא וכו' . כל ישראל אכלו ושמו שמחים וטובי לב בירושלים , עיר
 הקודש , במקום ארון ברית ה' , אשר נראה עליו האלהים בענן על הכפרת . וימליכו
 שניה לשלמה וגו' . כי פעם אחת המליכו דוד , כשנאה נת שנע אליו ונתן הכניא ,
 ואותו היום נזה למשחו ולהמליכו , כמו שכתוב בספר מלכים (א' פרשה א') , ואולי היו
 שם ישראל , אלא אנשי ירושלים , ואחרי כן הקהיל כל שרי ישראל מכל השבטים , והמליכו
 לעיניהם פעם שנית . (רד"ק) . והמלכת שלמה , האמורה בספר מלכים (במקום הנזכר) ,
 נזכרה גם למעלה מזה (כ"ג א') , ופה הזכיר הכתוב את המלכת שלמה השניה . ויטשחו
 לה' לנגיד וכו' . פירוש , וימשחו אותו לה' לנגיד , וכדוק משחו להיות כהן גדול , ומה
 הפסוק סמכו רבותינו ז"ל , כי הנה , שהיו בנות ישראל מאויביהם , מסכה למלך ומסכה
 לעם , מקיש נגיד לדוק , מה דוק מסכה לו ומסכה לעם . (רד"ק) . ולצדוק לכהן .
 ב"ח) והיה לאהרן ולנשו , אף נגיד מסכה לו ומסכה לעם . (רד"ק) . ולצדוק לכהן גדול
 ולצדוק לכהנא רבא . (תרגום רב יוסף) . וכן מתורגם . והנה דוק נמשח לכהן גדול
 בחיי המלך דוד , אבל נראה , כי אביתר שימש עמו נכהונה (שמואל ב' ט"ו כ"ט , כ"כ"ה ,
 מלכים א' ד' ד') , עד אשר גירש שלמה את אביתר , מהיות כהן לה' , למלא את דבר ה'
 אשר

רש"י

והעולות בדברים אחרים וכדי שלא להפסיק לא אמרו מיד והמתין עד בסוף ואומר
 וזנחים לרב ויאכלו וישתו וכן הרבה דוגמא ויאכלו וישתו לפני ה' דוגמא ויקח יתרו
 חתן משה וגו' (שמות י"ט) : וימליכו שנית לשלמה בן דוד . כבר המליכוהו פעם א'
 כדכתיב במלכים (א' א') ויקח צדוק הכהן את קרן וגו' מפורש בהוריות מלך אין
 מושחין

ח ר ג ו מ א ש כ נ ז י

איהן צום פֿירסטען גאָטטעס אונד דען צרוק צום האָהענפֿריסטער .
 [כג] זאָ זאָם שלמה אויף דעם טהראָנע דעם העררן , אַלז קעניג , שטאַטט
 זיינעם פֿאַטערס דויד , אונד העררשטע גליקליך ; איהם געהאָרכטע
 גאַנץ ישראל . [כד] אַללע פֿירסטען , העלדען אונד אויך אַללע זעהנע
 דעם קעניגס דויד גאַבען דיא פֿערויכערונג , דאַס זיא זיך דעם קעניג
 שלמה אונטערזוערפֿען . [כה] דער עוויגע מאַכטע שלמה גראָם אים
 העכסטען גראַדע , פֿאַר דען אויגען דעם גאַנצען ישראל'ס , אונד פֿער
 ליה איהם קעניגליכע מאַיעסטעט , דיא פֿאַר איהם קיין קעניג אין ישראל
 בעזאַם . [כו] דויד , זאָהן דעם ישי , העררשטע איבער גאַנץ ישראל .
 [כז] דיא צייט , דיא ער איבער ישראל העררשטע , וואָר פֿירציג יאָהרע ;
 אין חכרון העררשטע ער זיבען יאָהרע אונד אין ירושלים דרייא אונד
 דרייסיג . [כח] ער שטאַרב אין גליקליכעם אַלטער , זאַטט אַן לעבענס .
 טאַנען , רי כטהום אונד עהרע , אונד זיין זאָהן שלמה העררשטע אַן
 זינער שטעללע . [כט] דיא געשיכטע דעם קעניגס דויד , זאָוואָהל
 דיא פֿריהערע , אַלז דיא שפעטערע , איזט בעשריבען אין דער געשיכ .
 טע דעם זעהערס שמואל , דעם פֿראָפֿעטען נהן אונד דעם זעהערס גר
 [ל] בעבסט זיינער גאַנצען רעגירונג , זיינען העלדענטהאָטען אונד דען
 שיקוואַלען , דיא איבער איהן , איבער ישראל אונד אַללע רייכע אונד
 לענדער ערגינגען .

ב א ו ר

אשר דבר על בית עלי בשילה , להעביר את הכהונה הגדולה מניח עלי , אשר היה מושפתת
 איתמר , ולתתה למשפחת אלעזר , אשר הונתה לכהונה לעולמי עד (במדבר כ"ה י"ג ,
 שמואל א' ב' ל"א וגו' , מלכים א' ב' כ"ז) . (כג) על כסא'ה' . כסא' מלכות ישראל כקרא
 כסא' ה' , כיה' הוא מלך על ישראל (ישעיה' ל"ג כ"ב , מ"ד וי"ו , תהלות מ"ד ה' , פ"ט
 י"ט , קמ"ט ב') , ורב ווסף תרגם על כסא'ה' : על כורסי מלכותא , על פוס מימרא דה' ,
 וקא' בדברי רש"י ז"ל ל בזה . ויצלח . מסדר הטעמים הפריד המלה הזאת באתנח , ועל
 טו' תרגמתי אשכנזית . (בר) נחגיד וכו' . כתנו יד אמונה , תקעו כף לשלמה , לעבדו
 בלב שלם . (רש"י) . וקרונו לזה תרגמתי . (כה) ויתן עליו הוד מלכות . שהיו כל העם
 יראים ממנו , ומנשאים אותו , ונהפך זה כתיב בספר דניאל (י"א כ"א) : ולא נתנו עליו
 הוד מלכות . (רד"ק) . (כו) והימים אשר מלך על ישראל וכו' . ראה בספר שמואל
 (ב' ה' ה') . (כט) על דברי שמואל הרואה . הוא ספר שמואל א' ז' . ועל דברי
 נתן הנביא . ראה למעלה מזה (י"א א' וכו') ובספר שמואל (ב' ז' וי"ג ב' וגו' , י"ב א'
 וכו') . ועל דברי גר החווה . ראה למעלה מזה (כ"א ט' וגו' , שמואל ב' כ"ד י"א וכו') ,
 ויתן כי נתן וגד הנביאים כתנו ספר דברי הימים למלכות ושא'ל , ואיננו עתה בדיבור .
 (ל)

דויד וימשחו ליהוה לנגיד ולצדוק לכהן : ט וישב
 שלמה על כסא יהוה למלך תחת דויד אביו ויצלח
 וישמעו אליו כל ישראל : י וכל השרים והגברים
 וגם כל בני המלך דויד נתנו יד תחת שלמה
 המלך : יא ויגדל יהוה את שלמה למעלה לעיני
 כל ישראל ויתן עליו הוד מלכות אשר לא היה על
 כל מלך לפניו על ישראל : יב ודויד בן ישי מלך
 על כל ישראל : יג והימים אשר מלך על ישראל
 ארבעים שנה בחברון מלך שבע שנים ובירושלם
 מלך שלשים ושלוש : יד וימת בשיבה טובה שבע
 ימים עשר וכבוד וימלך שלמה בנו תחתיו :
 טו ודברי דויד המלך הראשנים והאחרנים הנם
 כתובים על דברי שמואל הראה ועל דברי נחמן
 הנביא ועל דברי גד החוזה : טז עם כל מלכותו
 וגבורתו והעתים אשר עברו עליו ועל ישראל ועל
 כל ממלכות הארצות :

ר ש י

מושחין אותו ולמה ימשחו את שלמי דוד צוה למשחו כדי להוציא מלצדן של עוזרי הדוניקו
 להמליכו : וימשחו לה' לנגיד • ולשון נגידו תרגום של משכו ועל שם אשר יצא לפניהם
 ואשר יבוא לפניהם ואשר יוליאם ואשר יצואם (מדבר כ"ו) : ולצדוק הכהן לפי שמשח
 אציתר את הדוניקו : (ג) וישב שלמה על כסא ה' למלך • כאן נופל לומר מלך
 על כסא ה' שהכסא של ה' הוא להמליך עליו מי שירצה • ובמדרש מפורש כסאו היה
 מלא בנעם הלצנה בט"ו בחדש כי מאברהם עד שלמה ט"ו דורות אברהם יצחק יעקב
 יהודה פרץ חזרון דם עמינדב נחשון שלמה בועז עובד ישי דוד שלמה וזהו שכתוב כסאו
 כשמש נגדי (תילים פ"ט) שאינו נחסר לעולם ואם אתה רוצה לדמותו לירח יחי כירח
 שיפוך לעתיד לעולם ומשלמה וחילך נתמעטו המלכים מגדולת כלבנה המחסרם והולך
 עד נדקיהו ועיני נדקיהו עור : וישמעו איו כל ישרא • מיד מה שאין כן בשאל כדכתיב
 (שמואל

דברי הימים א כט

ר ש י

(שמואל א' י') ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה וגם דוד לא מלך תחילה כי אם בחצרן
 שבע שנים: (כד) וכל השדים והגבורים. מה שאין כן באדוניו כדכתיב בזמלכים
 (ח' א') והגבורים אשר לדוד לא היו עם אדוניו: וגם כל בני המלך. נתנו ידם מה
 שאין כן באדוניו שלא שמו ידם תחתיו: נתנו יד. אמונה תקעו כף שלמה לעבדו
 בלבב שלם: (כה) ויתן עליו הוד מלכות. פתרון נתן עליו חן מלכות דוגמא ונתת
 מהודך עליו (מדבר כ"ז) שהכל אמרו הגון זה ובדניאל כתיב ועמד על כנו כנזה ולא
 נתנו עליו הוד מלכות: (כט) ודברי דוד המלך הראשונים. מה שאירעו לדוד
 מתחלתו עד סופו: הנס כתובים על דברי שמואל. בספר שמואל: ועל דברי גד.
 צמטפה המגפה ולכבוד המלך מגיד ומזכיר לומר כל פרשת גדולתו של מלך כתיב
 באן ובמקומות אחרים וכן דמדכי על ספר דברי הימים למלכי מדי פרס: (ל) והעתים
 אשר עברו עליו. עתי צרה שעברו עליו וזהו שאמר דוד (תלים ל"א) בידך עתותי
 הילכתי מיד אויבי ומודפי: ועל ישראל. עתות שעברו על ישראל: ועל כל ממלכות
 הארצות. שבאו על ישראל דוגמא בשמואל (א' ז') וירעם ה' בקול גדול על פלשתים
 ויהמס וגומר וכן ביהושפט (ד"ה ב' כ') ובעת החלו ברגה ותהלה נתן ה' וגו' וכן
 בסגחריב (ישעיה ל"ז) וישמיו בנקד והנה כולם פגרים מתים:

ב א ו ר

(ל) והעתים. המקרים, אשר יקרו בזמנים טובים, יקראו עתים או עתות, כמו
 (תהלות ל"א ט"ז) בידך עתותי, וכאשר תרגם שם הרמב"ם ז"ל, וכן תרגמתי פה.
 ועל כל ממלכות הארצות. הארצות הסמוכות לארץ ישראל, כמו פלשתים, מואב,
 עמלק, ארם ובני עמון, אשר כלסם המלך דוד עמם, וכנעם.

מ כ ל ל י ו פ י מ ז ק א פ י ט ע ל כ ט

כט (א) הבידה. פירוש ארסון: (ב) אבני סוף. אבן יקרה שעניה כעין
 הפוך והוא הכחול השחור ואוסרים שקורין בלעז קרבונקו"לי: ורקמה י
 פירושו ובגדי רקמה: (ג) ואדרכנים. מטבע ירוע אצלם והוא בן חמש אותיות:
 רבו. בלא אל"ף רבואית וכנפול הכפל של רבבות והבלע ברגש והוא החשבון
 הגדול שהוא עשרת אלפים: (ד) והסתנשא לכל לראש. יתכן לפרש לך ה'
 הסמליכה ולך ההתנשאות על הכל להיות לראש כלומר אתה מתנשא על הכל ואחיה
 ראש וגדול על כל. (טו) וחושבים בכל אבותינו. כלומר אם אנחנו חושבים
 בעולם אין אנו חושבים אלא ככל אבותינו שהלכו להם וטחו אם כן גרים אנחנו וכמו
 הצל שהיא פונה במהרה כן ימינו על הארץ: (יז) הנמצאו פה. הת"א במקום
 אשר כמו אשר נמצאו כי לא השמש ה"א הידיעה בעובדיהם וה"א ההלכות: (כג)
 על כסא יי. כלומר למשפט כי המשפט לאלהים הוא: ויצלח. בא בהפסק רוצה
 לומר שלא אמר ויצליח כהולך נח בקריאה בין העי"ן והלמ"ד: (כד) נתנו יד.
 כלומר נתנו ידם תחתיו להיות ברשותו:

ס ל י ק ס פ ר ד ב ר י ה י מ י מ א

